

Lage basisvaardigheden: tijd voor een realistische blik
op de cijfers

Marieke Buisman

Dit artikel maakt deel uit van de reeks artikelen *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren*. Deze reeks is bestemd voor iedereen die betrokken is bij de volwasseneneducatie, bijvoorbeeld docenten/begeleiders, beleidsmakers, onderzoekers en vrijwilligers. De verschillende artikelen geven informatie over de relevante thema's binnen de volwasseneneducatie, beschrijven de richting waarin de visie hierop zich ontwikkelt en leveren verhelderende voorbeelden.

Marieke Buisman

Marieke Buisman is senior onderzoeker bij Kohnstamm Instituut (Universiteit van Amsterdam) en was de coördinator van het meest recente PIAAC-onderzoek in Nederland. Ze werkte daarnaast aan onderzoek naar de impact van negatieve leerervaringen op scholingsdeelname van volwassenen met lage basisvaardigheden en schreef mee aan het SER-advies over laaggeletterdheid (*Samen werken aan taal*).

Lage basisvaardigheden: tijd voor een realistische blik op de cijfers

De berichtgeving over basisvaardigheden in Nederland geeft vaak een zorgwekkend beeld, met onheilspellende koppen over miljoenen laaggeletterden. De werkelijkheid is een stuk genuanceerder. De grote, alarmerende cijfers gooien vaak diverse groepen op één hoop: van jongeren tot gepensioneerden en van NT1- tot NT2-leerders. Dat belemmert het zicht op een gerichte aanpak. Marieke Buisman legt de cijfers uit en brengt nuance in de discussie. Op basis van het internationale PIAAC-onderzoek beantwoordt zij de vragen: over wie hebben we het nu eigenlijk en tegen welke problemen lopen zij (wel of niet) aan? Door trends te schetsen en de Nederlandse resultaten internationaal te vergelijken, plaatst Buisman de feiten in het juiste perspectief.

Inleiding

Er is veel aandacht voor basisvaardigheden in Nederland, vaak op zorgelijke toon. Onheilspellende nieuwsberichten vliegen je om de oren: de Volkskrant (11 december 2023) meldt bijvoorbeeld dat een derde van onze 15-jarigen ‘praktisch laaggeletterd’ is. Ook als het gaat om volwassenen is de berichtgeving niet mals: ‘Drie miljoen Nederlanders zijn laaggeletterd: Er heerst veel schaamte’ kopt Nu.nl (15 september 2025). Je vraagt je soms af hoe we Nederland überhaupt nog draaiende houden, met al die mensen die zo veel moeite lijken te hebben met de basis van taal en rekenen. Want: hoe vind je dan je weg op school, op het werk en in het dagelijks leven? Is het echt zo dramatisch gesteld?

Het korte antwoord: de werkelijkheid is – gelukkig – een stuk genuanceerder. Want de internationale onderzoeken waar deze cijfers uit voortkomen zijn niet gekoppeld aan ons curriculum en daarom niet een-op-een te vergelijken met wat je leert in het Nederlandse onderwijs. En daarnaast: we weten op basis van dezelfde onderzoeken dat het niveau van taal- en rekenvaardigheden toeneemt tot ongeveer het 25e levensjaar¹: 15-jarige leerlingen ‘laaggeletterd’ noemen, is dus niet op zijn plaats.

Ook kunnen veel volwassenen uit deze groep zich wél redden in het dagelijks leven: ze hebben een partner of een gezin en werk waar ze tevreden mee zijn. Bovendien worden vaak verschillende groepen op één hoop gegooid waardoor de problemen al snel

enorm groot lijken. Bijvoorbeeld in het bericht van NU.nl: het cijfer van drie miljoen gaat om alle mensen met lage taal- en rekenvaardigheden samen. Om jongeren, volwassenen en gepensioneerden. Allemaal groepen met verschillende behoeftes en uitdagingen. Zo’n groot aantal zorgt voor veel media-aandacht, maar ontnemt het zicht op een gerichte aanpak voor specifieke groepen.

In dit artikel wordt daarom geprobeerd om de kluwen aan cijfers te ontwarren en nuance aan te brengen in de discussie over ‘volwassenen met lage basisvaardigheden’. Over wie hebben we het eigenlijk? En tegen welke problemen lopen zij (wel of niet) aan in het dagelijks leven? We focussen op de cijfers afkomstig uit het internationale PIAAC-onderzoek², dat de taal- en rekenvaardigheden van volwassenen in 30 landen meet. We schetsen trends en vergelijken ons met andere landen om de Nederlandse resultaten in perspectief te plaatsen.

Basisvaardigheden doen er toe

Allereerst nog even waarom basisvaardigheden er wél toe doen: taal- en rekenvaardigheden hangen samen met allerlei *individuele succesindicatoren* zoals een grotere kans op werk, een hoger inkomen, betere ervaren gezondheid en meer sociaal vertrouwen³. Ze helpen mensen om goed te kunnen communiceren, informatie te begrijpen en mee te doen op de arbeidsmarkt en in de samenleving. In een wereld waarin innovaties en veranderingen elkaar steeds sneller opvolgen, zijn dit onmisbare vaardigheden

om je staande te kunnen houden en bij te blijven. Bovendien zijn voldoende basisvaardigheden niet alleen belangrijk voor het leven en werk van individuele mensen, maar ook voor *de economie van heel Nederland*: ze dragen bij aan economische groei⁴. Aandacht voor basisvaardigheden is tot slot niet alleen een kwestie van persoonlijke of economische groei, maar ook een maatschappelijke noodzaak om gelijke kansen voor iedereen te bevorderen: bijvoorbeeld om je weg te kunnen vinden in het onderwijs of de zorg. Het is een belangrijk onderwerp voor de hele samenleving.

Hoe worden basisvaardigheden gemeten?

Internationale onderzoeken als PIAAC hebben een sterk functionele insteek en meten het gebruik van taal- en rekenvaardigheden in de context van het dagelijks leven. Vaardigheden worden gemeten met behulp van testjes die realistische, dagelijkse situaties nabootsen. Bijvoorbeeld: jezelf opgeven voor een sportdag, een werkplanning maken of een treinreis uitstippelen.

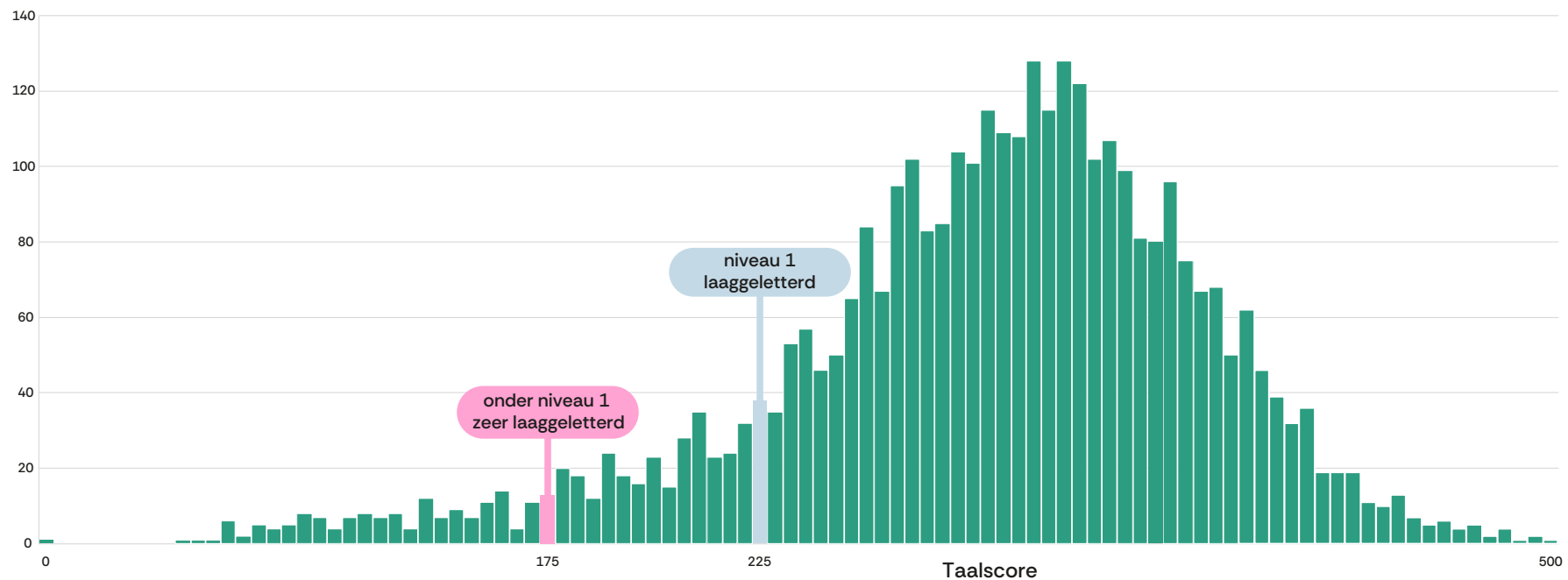
Bij taalvaardigheid (geletterdheid) gaat het wél om lezen, maar niet om schrijven van teksten en ligt de focus op:

- informatie opzoeken in papieren of digitale teksten;
- verschillende bronnen combineren en verbanden leggen (zoals tussen informatie in een tekst en een grafiek);
- informatie interpreteren, evalueren en op basis daarvan conclusies trekken.

Rekenvaardigheid (ook wel gecijferdheid) focust op:

- begrip van getallen, decimalen, breuken en percentages;
- toepassen van rekenstrategieën in een of meerdere stappen;
- interpreteren van informatie uit bijvoorbeeld grafieken, tabellen of cirkeldiagrammen;
- evalueren van en reflecteren op rekenkundige informatie om tot een oplossing te komen.

Op basis van de testen wordt een vaardigheidsscore berekend, die vervolgens in niveaus wordt ingedeeld (oplopend van: onder niveau 1 t/m niveau 5). Volwassenen met lage taalvaardigheden presteren onder of op niveau 1 in deze PIAAC-testen. Ze beschikken over een *basiswoordenschat* en kunnen *eenvoudige informatie uit korte zinnen en teksten halen*. Bijvoorbeeld: beoordelen of een zin inhoudelijk klopt en logisch is, of informatie in een (online) advertentie opzoeken. Maar ze hebben moeite met het lezen van langere teksten, om verschillende soorten informatie met elkaar te vergelijken en deze verschillen te interpreteren. Voor rekenvaardigheid geldt dat volwassenen op of onder niveau 1 *eenvoudige basisberekeningen* kunnen uitvoeren in *herkenbare contexten*. Het gaat dan bijvoorbeeld om tellen, sorteren van getallen of rekenen met eenvoudige percentages als 50%. Maar volwassenen met lage basisvaardigheden hebben moeite met berekeningen die uit meer dan een stap bestaan of met het interpreteren van getallen in tabellen en grafieken. Daar is een hoger niveau van vaardigheden voor nodig (niveau 2 en hoger in het PIAAC-onderzoek).

Figuur 1 De verdeling van taalvaardigheidsscores onder volwassenen in PIAAC⁵

De ene 'laaggeletterde' is de andere niet

Wat betekent zo'n indeling in niveaus concreet? De verdeling van taalvaardigheidsscores en niveaus in Nederland is weergegeven in figuur 1. De staafjes op de horizontale as geven het aantal volwassenen weer dat deze score heeft behaald. In de figuur vallen twee dingen op:

- een relatief klein deel van de volwassenen met lage

basisvaardigheden – één derde – scoort onder niveau 1. Dit is de groep met de grootste moeite met taalvaardigheid, voor wie eenvoudige teksten al te ingewikkeld zijn. De staafjes binnen deze groep staan bovendien ver uit elkaar: de onderlinge verschillen tussen volwassenen zijn groot. Van mensen die nauwelijks kunnen lezen in het Nederlands – op de grens van analfabetisme – tot mensen die eenvoudige zinnen herkennen.

- twee derde van de mensen met lage basisvaardigheden scoort op niveau 1. De scores van de meeste mensen in deze groep staan dicht bij een hoger niveau van taalvaardigheid (niveau 2) aan dan tegen het lagere niveau (onder niveau 1).

Wat zegt dat eigenlijk? In de beeldvorming over 'laaggeletterdheid' gaat het vaak over de groep *onder* niveau 1: mensen die nauwelijks kunnen lezen en in het dagelijks leven tegen grote problemen aanlopen. Maar de realiteit is dat mensen met lage basisvaardigheden meestal in de tweede groep vallen en zichzelf vaak niet herkennen in de beeldvorming. De term laaggeletterdheid dekt de lading vaak niet helemaal en helpt niet om de groep die het betreft aan te spreken.

Nederland presteert beter dan de landen om ons heen

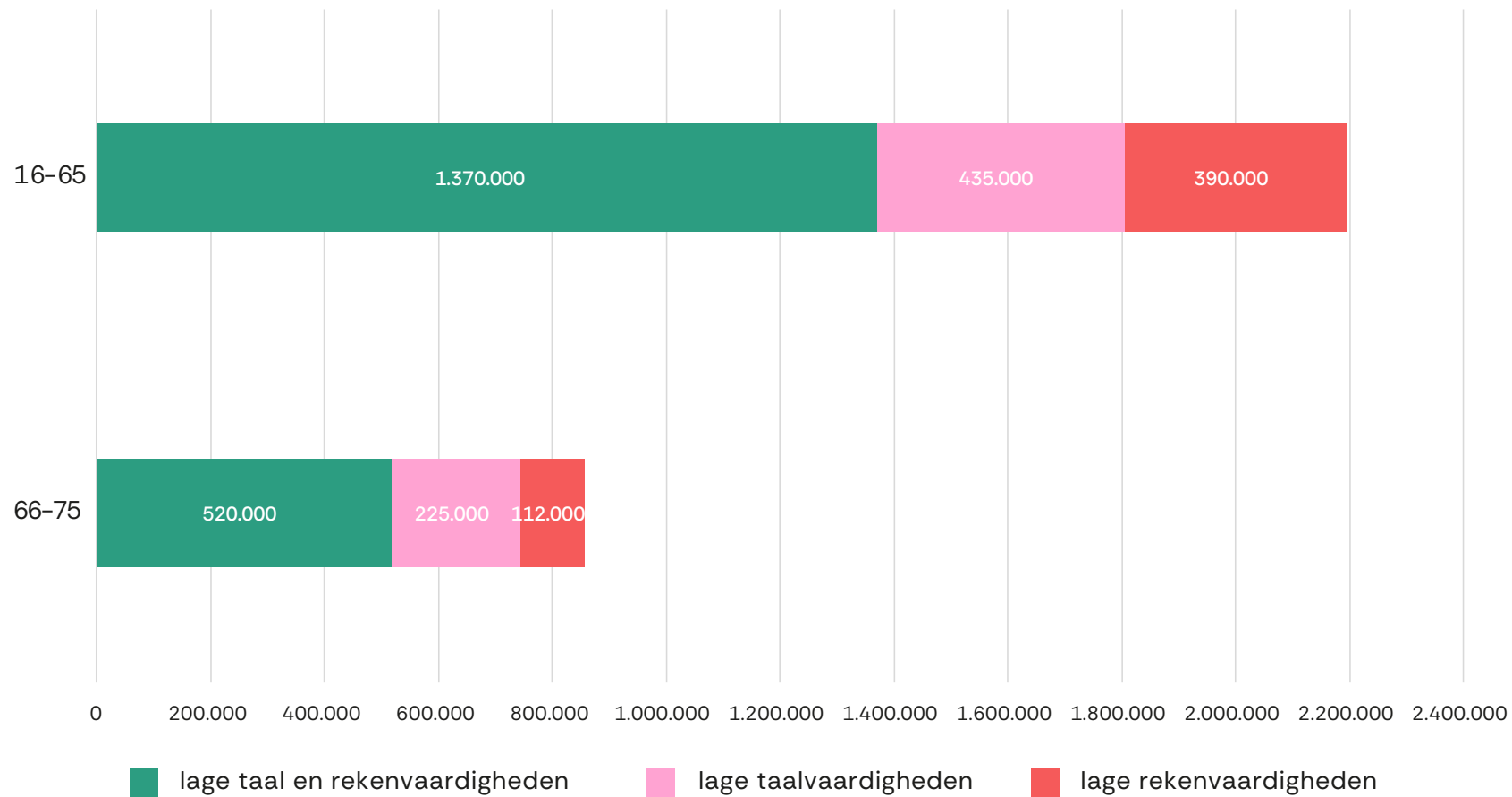
Het voordeel van internationaal onderzoek is dat we de Nederlandse resultaten kunnen vergelijken met landen om ons heen. Uit deze internationale vergelijking blijkt dat Nederland heel goed presteert ten opzichte van andere landen: 16% van onze beroepsbevolking heeft lage taal- en rekenvaardigheden. Dat is beduidend minder dan het internationale OESO-gemiddelde waar ongeveer een kwart van 16-65-jarigen in deze groep valt. Bovendien zien we in Nederland geen significante stijging of daling van de omvang van de groep ten opzichte van de vorige PIAAC-meting uit 2013: dat beeld is stabiel gebleven.

Maar in absolute aantallen gaat het om een omvangrijke groep

In de discussie over basisvaardigheden spelen ook absolute aantallen een grote rol. Dat geeft een concreet beeld van de omvang van de groep en is heel nuttig om aandacht te vragen voor het onderwerp.

Als we de Nederlandse percentages vertalen naar aantallen dan levert dat het volgende beeld op: ongeveer 700.000 volwassenen tussen de 16 en 65 jaar vallen in de groep onder niveau 1 en 1,1 miljoen vallen in de groep op niveau 1. In totaal beschikken 1,8 miljoen 16-65 jarigen over lage taalvaardigheden.

Maar: een groot deel van deze groep heeft naast een lage score op taalvaardigheden ook een lage score op rekenvaardigheden. Daarnaast is in PIAAC aanvullend onderzoek gedaan onder 65-plussers (860.000 mensen). Als je al deze groepen bij elkaar optelt dan kom je tot een veel groter getal: ongeveer 3 miljoen mensen tussen de 16 en 75 jaar hebben moeite met taal en/of met rekenen (zie figuur 2). Dat betekent echter niet dat 3 miljoen mensen 'laaggeletterd' zijn: het gaat om een brede groep, met verschillende mate van achterstanden en niet iedereen zal tegen dezelfde problemen aanlopen in het dagelijks leven.

Figuur 2 Aantal volwassenen met lage basisvaardigheden in Nederland

De grootste groep is niet in Nederland geboren

De groep met lage basisvaardigheden is constant in beweging, onder invloed van brede maatschappelijke en demografische trends als vergrijzing, onderwijsparticipatie en migratie. Daarom is het ‘oplossen’ van het probleem makkelijker gezegd dan gedaan: er komen mensen bij en er stromen mensen uit deze groep.

Dat zien we bijvoorbeeld als we naar herkomst kijken. 10 jaar geleden was meer dan de helft van de volwassenen tussen 16 en 65 jaar met lage taalvaardigheden in Nederland geboren, maar dat is nu niet meer het geval. Ruim een derde (37%) van de ‘laaggeletterde’ volwassenen is in Nederland geboren, net als hun ouders. De grootste groep (56%) bestaat uit volwassenen die in het buitenland zijn geboren. En een kleine groep (7%) is in Nederland geboren, maar heeft ouders met een migratieachtergrond.

In absolute aantallen betekent dit dat ongeveer één miljoen ‘laaggeletterde’ volwassenen tot de NT2-groep behoren (Nederlands als tweede taal) en 700.000 tot de NT1-groep (Nederlands als eerste taal). Of uitgedrukt in termen van kansen: de kans om in Nederland tot de ‘laaggeletterde’ groep te behoren is ruim *acht keer groter* voor volwassenen met een (eerste generatie) migratieachtergrond dan voor respondenten zonder migratieachtergrond.

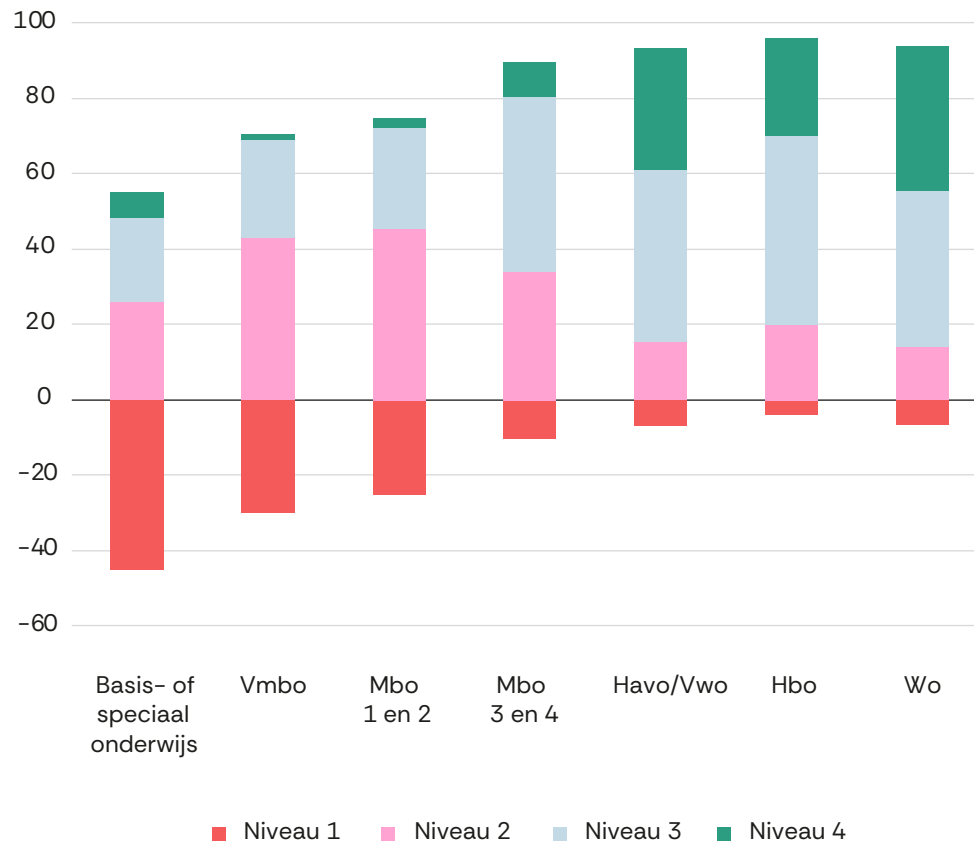
Dit onderscheid is belangrijk voor het cursusaanbod binnen

de volwasseneneducatie. De NT1-groep heeft doorgaans in Nederland onderwijs gevolgd en is van jongs af aan opgegroeid met de Nederlandse taal. Ze beschikken vaak over een ruime woordenschat. Daarom ligt de nadruk in cursussen voor deze groep meestal op het verbeteren van lees- en schrijfvaardigheden. De NT2-groep heeft meestal geen onderwijs in Nederland gevolgd en is minder vertrouwd met de Nederlandse taal. Daarom is het belangrijk om naast lezen en schrijven ook spreek- en luistervaardigheid actief te ontwikkelen. Het onderscheid tussen NT1 en NT2 is daarnaast ook van belang voor het herkennen van lage basisvaardigheden en het motiveren van volwassenen om deel te nemen aan scholing. Vooral binnen de NT1-groep zijn lage basisvaardigheden vaak minder zichtbaar, dat maakt het extra uitdagend om deze doelgroep te bereiken.

Onderwijs is (heel) bepalend voor het niveau van basisvaardigheden

Opleidingsniveau is een van de belangrijkste voorspellers van maatschappelijk succes: het vergroot baankansen, de kans op een hoger inkomen en een fijne woonomgeving. Niet voor niets is de opwaartse druk in de afgelopen jaren in Nederland toegenomen: de prestatiedruk die leerlingen ervaren om een zo ‘hoog’ mogelijk diploma te halen⁶.

Uit PIAAC blijkt dat taal- en rekenvaardigheden sterk samenhangen met het behaalde opleidingsniveau. Bijna de helft (45%) van de 16–65-jarigen met basisonderwijs, praktijkonderwijs

Figuur 3 Niveaus van taalvaardigheden naar opleidingstype, in %

of speciaal onderwijs als hoogst behaalde diploma valt in de categorie 'laaggeletterd'. Dat geldt voor 30% van de volwassenen met een vmbo-diploma en een kwart met een mbo-diploma op niveau 1 of 2. Vanaf mbo-niveau 3 en 4 zien we een omslagpunt: 11% van de volwassenen met een mbo-3-opleiding valt in de groep met lage taalvaardigheden, dat is lager dan het landelijk gemiddelde (zie figuur 3).

En het is moeilijk om deze achterstand op latere leeftijd in te halen

In Nederland spreken we als het om onderwijs gaat vaak over het belang van een startkwalificatie: een opleiding op minimaal mbo-2 niveau. Dat wordt ook wel beschouwd als het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op *duurzaam geschoold werk*. Zowel voor het vinden van een baan als voor het doorstromen naar nieuwe functies op de arbeidsmarkt.

De verschillen in taal- en rekenvaardigheden tussen mensen met en zonder startkwalificatie zijn groot, ook als we rekening houden met bijvoorbeeld de (werk)ervaring van

volwassenen. In onderzoekstermen: ook na controle op achtergrondkenmerken – gender, leeftijd en werkervaring – geldt dat volwassenen zonder startkwalificatie in PIAAC ongeveer één taal- en rekenniveau lager scoren dan de groep met een startkwalificatie. Dat wijst erop dat de (werk)ervaring die je na het onderwijs opdoet maar in beperkte mate van invloed is op het verschil in basisvaardigheden: je haalt de taal- of rekenachterstand niet meer eenvoudig in op latere leeftijd, tijdens je werkzame leven.

En niet alleen de eigen opleiding, maar ook het opleidingsniveau van ouders doet ertoe: als beide ouders maximaal een vmbo-opleiding hebben afgerond, is de kans dat je tot de groep met lage basisvaardigheden behoort *twee keer* zo groot dan wanneer één of beide ouders een hbo- of wo-diploma hebben behaald⁷.

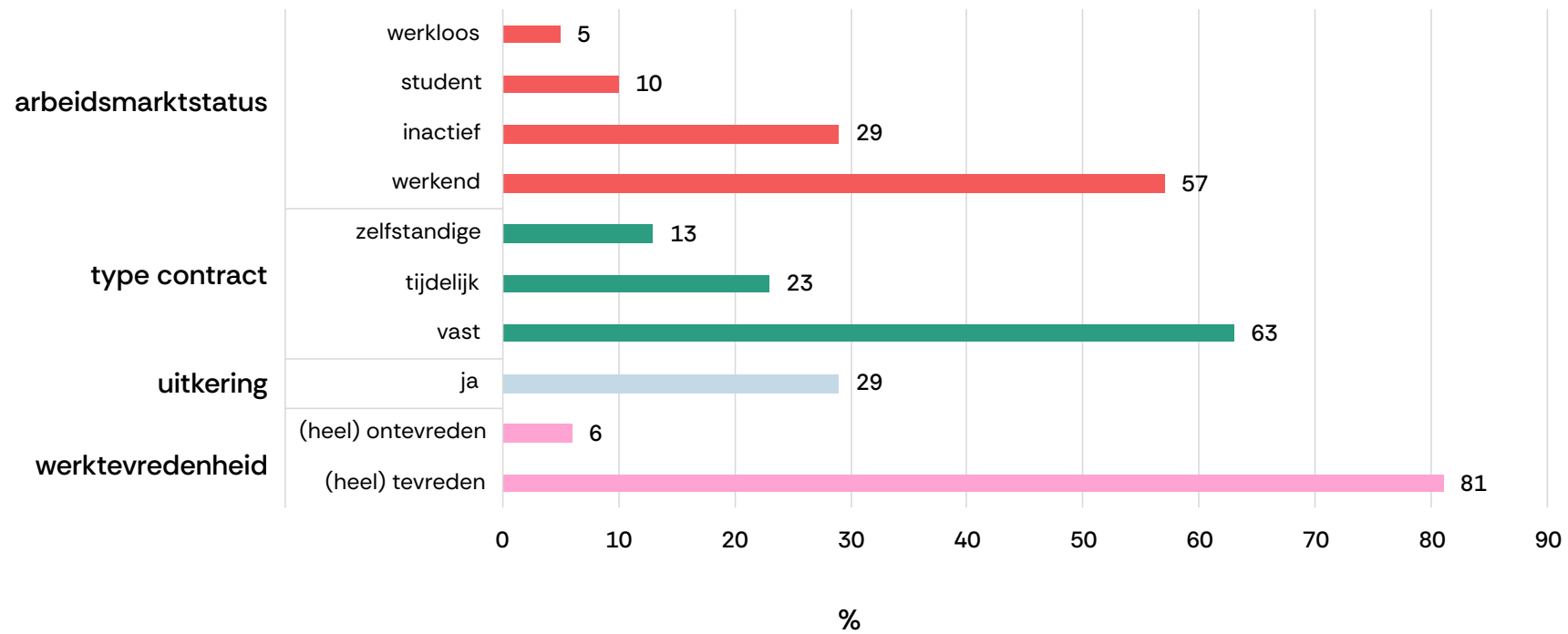
De meeste volwassenen met lage basisvaardigheden hebben (leuk) werk

Gelukkig is er ook goed nieuws: lage niveaus van taal- of rekenvaardigheden hoeven niet te betekenen dat mensen aan de zijlijn staan. Sterker nog: de meerderheid heeft een baan, meestal met een vast contract. Daarnaast is acht op de tien (heel) tevreden over het werk dat ze doen. Een deel zit nog op school (10%) of is op zoek naar werk (5%). In sommige sectoren werken meer mensen met lage basisvaardigheden dan andere: vooral in de Bouw (20%) en Transport (18%) ligt dat boven het landelijk gemiddelde (zie figuur 4)⁸.

Meestal schatten werkenden met lage basisvaardigheden het eigen taalniveau positief in. Uit een van de voorlopers van PIAAC blijkt bijvoorbeeld dat meer dan 97% van de volwassenen met lage basisvaardigheden van mening is dat de eigen leesvaardigheid voldoende is om het werk goed uit te kunnen voeren⁹. Voor de meeste mensen is er dan ook geen directe aanleiding vanuit hun werk om aan hun taalvaardigheid te werken. Bijvoorbeeld omdat ze werkzaam zijn in functies waarin weinig aanspraak wordt gedaan op taalvaardigheden. Het bereiken en motiveren van deze groep voor deelname aan (taal)leeraanbod vergt dan een forse inspanning.

Maar een op de drie staat buiten het arbeidsproces

Wat wel opvalt in de cijfers: ongeveer een op de drie valt in de categorie ‘inactief’: niet werkend en niet op zoek naar werk. Deze groep valt buiten het arbeidsproces, bijvoorbeeld vanwege arbeidsongeschiktheid, pensionering of zorgtaken. Uitgedrukt in kansen: voor volwassenen die niet actief zijn op de arbeidsmarkt is de kans om tot de groep met lage basisvaardigheden te horen *2,5 keer zo groot* als voor volwassenen die betaald werk verrichten of op zoek zijn naar werk.

Figuur 4 Arbeidsmarktpositie van volwassenen met lage basisvaardigheden

65-plussers hebben (veel) vaker lage niveaus van basisvaardigheden

De cijfers hierboven focussen op de groep tot 65 jaar. In Nederland is aanvullend onderzoek uitgevoerd om de taal- en rekenvaardigheden van 66–75-jarigen in kaart te brengen. Dat doen we omdat de groep ouderen in Nederland groeit: naar verwachting is in 2040 een kwart van de bevolking ouder dan 65 jaar (CBS, 2022). Bovendien blijven we op steeds latere leeftijd vitaal; mensen werken langer door en zijn op latere leeftijd maatschappelijk actief.

Ouderen vervullen op steeds latere leeftijd een belangrijke rol, bijvoorbeeld door informele zorg te bieden¹⁰.

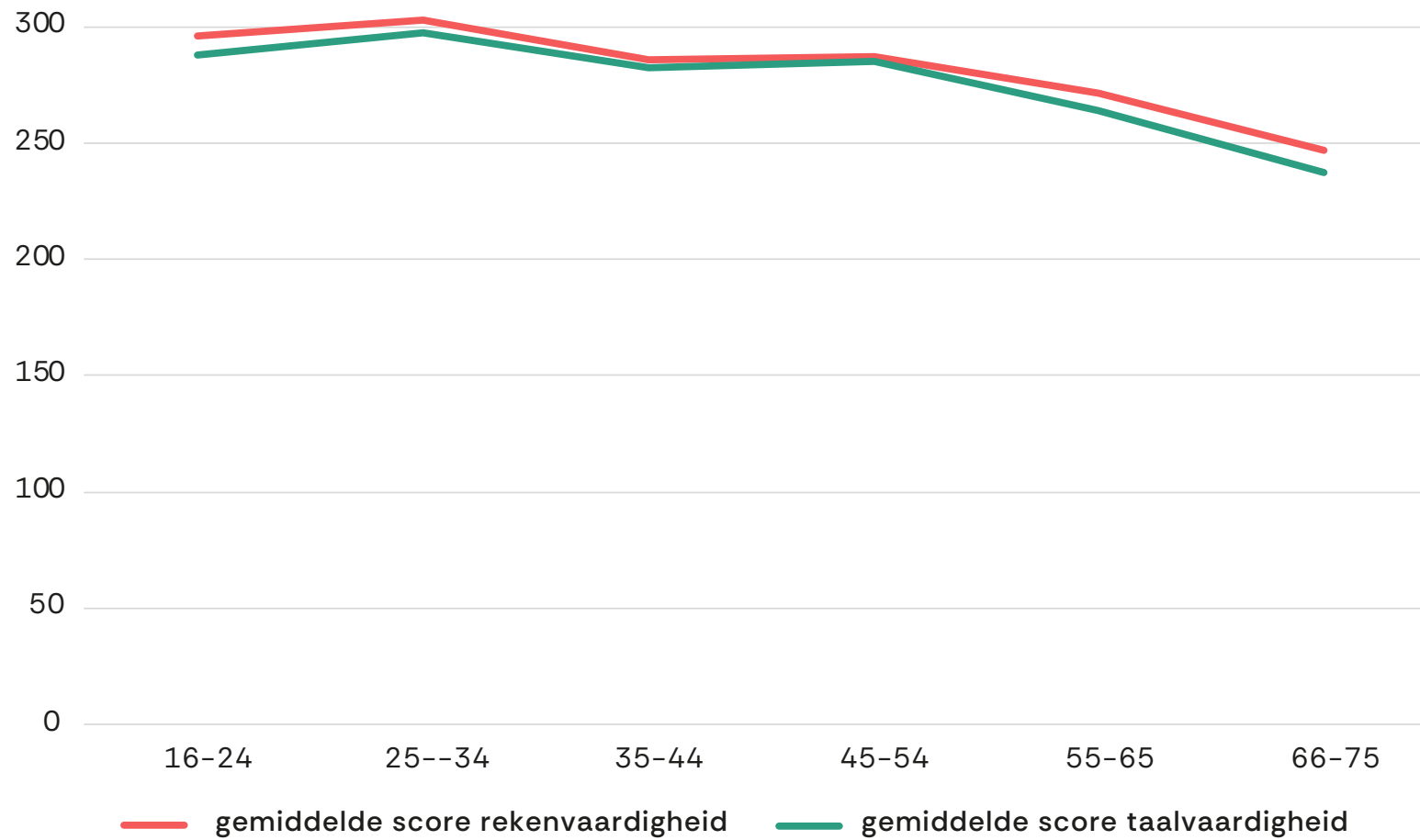
Taal- en rekenvaardigheden zijn cruciaal voor deze rol. Ze zijn nodig om je te kunnen redden in een digitale wereld, om effectief te communiceren met zorgprofessionals of om administratieve zaken te regelen.

We zien grote verschillen in kernvaardigheden in vergelijking met 16–65-jarigen: 39% van de 66-plussers scoort op niveau 1 voor taalvaardigheid en 33% op niveau 1 voor rekenvaardigheid. Meer dan een derde van alle 65-plussers behoort dus tot de groep met lage basisvaardigheden. Dat is ruim twee keer zo veel als onder de 65-minners. De prestaties van ouderen in PIAAC verschillen niet significant van een van de voorlopers van dit onderzoek uit 1994 (het IALS-onderzoek), toen de vaardigheden van 65-plussers ook zijn onderzocht¹¹ en we zien dezelfde leeftijdspatronen ook terug

in andere landen. Al met al hebben 65-plussers een duidelijk ander vaardigheidsprofiel dan 16–65-jarigen.

Hoe kunnen we dat verklaren? Taal- en rekenvaardigheden stijgen tot ongeveer je 25e levensjaar, maar dalen gedurende de levensloop gemiddeld met één vaardigheidsschaal (50 punten, zie figuur 5). Dat is ongeveer gelijk aan het verschil tussen volwassenen met een vmbo- of havo/vwo-diploma. Dat geldt voor vrijwel iedereen¹²: als we rekeninghouden met kenmerken als de werkervaring en het opleidingsniveau van volwassenen is de daling wat minder scherp, maar nog steeds aanzienlijk. Kortom: er is een duidelijke relatie tussen kernvaardigheden en leeftijd. Uitgedrukt in kansen: per levensjaar stijgt de kans om tot de groep met lage basisvaardigheden te horen met 1,8%. Voor 65-jarigen is de kans 88% hoger(!) dan voor 16-jarigen. Een fors verschil. Volwassenen met lage basisvaardigheden zijn daarbij extra kwetsbaar, omdat zij met een lager niveau starten, dat ook op latere leeftijd nog eens verder afneemt.

Vooral oefenen in alledaagse contexten lijkt te helpen. Voor 65-plussers hangt het gebruik van lees- en schrijftaken (zoals de krant lezen, een briefje schrijven of een puzzel maken) positief samen met het niveau van taalvaardigheid: hoe vaker je dit thuis doet, hoe hoger het niveau van vaardigheden. In onderzoek naar vaardigheden van volwassenen wordt daarom vaak gesproken over de ‘use it or lose it’-hypothese: voor het behoud van taal- en rekenvaardigheden is het gebruik ervan cruciaal.

Figuur 5 De ontwikkeling van taal- en rekenvaardigheden gedurende de levensloop (gemiddelde scores per leeftijdsgroep)

Conclusie

Het ondersteunen van volwassenen met lage basisvaardigheden is een structureel en veelzijdig vraagstuk dat vraagt om een genuanceerde en realistische benadering. Het gaat niet alleen om aantallen, maar vooral om het begrijpen van de mensen achter de cijfers en het bieden van passende ondersteuning die recht doet aan de diversiteit van de doelgroep. De beeldvorming over 'laaggeletterdheid' strookt vaak niet met de werkelijkheid van degenen die ermee te maken hebben. Er bestaat een hardnekkig stereotype van de 'laaggeletterde' als iemand met grote moeite met lezen en schrijven, die volledig buiten de samenleving staat. In werkelijkheid is de 'gemiddelde volwassene' in deze groep moeilijker te typeren. Veel mensen met beperkte basisvaardigheden functioneren zelfstandig, hebben werk en een gezin en herkennen zich daardoor niet in de geproblematiseerde beeldvorming. Dit maakt het lastig om hen te bereiken met hulpaanbod, omdat ze zichzelf niet als doelgroep zien.

Daarbij komt dat de cijfers rond 'laaggeletterdheid' vaak onbedoeld een vertekend beeld kunnen geven. Er vallen inderdaad naar schatting 3 miljoen mensen in deze groep, maar de onderlinge verschillen zijn groot. Ongeveer 700.000 volwassenen tussen de 16 en 65 jaar hebben moeite met basaal tekstbegrip – zij vormen een groep met duidelijke en intensieve ondersteuningsbehoeften.

Daarnaast is er een veel grotere groep, ongeveer 1,1 miljoen mensen, die vooral moeite heeft met wat complexere taken

zoals het vergelijken van informatie uit meerdere bronnen of het interpreteren van teksten. En ongeveer 350.000 volwassenen in deze leeftijdsgroep hebben met name moeite met rekenen. Het is belangrijk om deze nuance te blijven zien: niet iedereen heeft dezelfde hulp nodig, en niet iedereen heeft evenveel 'last' van zijn of haar beperkte taal- of rekenvaardigheden.

Een vaak gehoorde ambitie is om 'laaggeletterdheid' 'op te lossen'. Maar dit is geen haalbaar of realistisch doel. Door maatschappelijke ontwikkelingen zoals migratie en vergrijzing blijft de samenstelling van de doelgroep veranderen. Er zullen altijd mensen zijn die extra ondersteuning nodig hebben bij taal, rekenen of digitale vaardigheden. Succesvol beleid richt zich dan ook niet op het volledig uitbannen van het probleem, maar op het creëren van een duurzame infrastructuur waarin hulp laagdrempelig, toegankelijk en normaal is. Meedoen moet de standaard zijn – zonder stigma of zonder ingewikkelde drempels.

Daarnaast vraagt de veranderende samenstelling van de doelgroep om responsief beleid. Het aandeel ouderen en NT2-ers groeit. Eén op de drie volwassenen met lage taalvaardigheden onder de 65 staat buiten het arbeidsproces – een duidelijke aanwijzing dat zij zich in een kwetsbare positie bevinden. Wat hebben zij nodig om mee te kunnen blijven doen? Voor deze groepen zijn niet alleen taallessen belangrijk, maar ook begeleiding, vertrouwen en erkenning van hun specifieke situatie.

Kortom: effectief beleid tegen laaggeletterdheid betekent niet het streven naar het 'wegwerken' van een probleem, maar actief

bijdragen aan een samenleving waarin iedereen toegang heeft tot de ondersteuning die nodig is om volwaardig mee te kunnen doen. Dat vraagt om maatwerk, realisme en een inclusieve blik op wat 'geletterdheid' vandaag de dag betekent.

Noten

1. Uit onderzoek in Canada waar jongeren die aan PISA-deelnemen 9 jaar lang worden gevolgd blijkt daarnaast dat de groep die op 15-jarige leeftijd het laagst presteert op het gebied van taalvaardigheden, in de jaren daarna de grootste groei doormaakt: (https://www.oecd.org/en/publications/learning-beyond-15_9789264172104-en.html. Retrieved, 3-11-2025).
2. PIAAC: programme for the international assessment of adult competencies, internationaal vergelijkend onderzoek naar basisvaardigheden van volwassenen onder leiding van de OESO.
3. M. Buisman, I. Bollen, B. Jacobs [e.a.] (2024). *PIAAC 2023. Kernvaardigheden van volwassenen. Resultaten van de Nederlandse survey 2023*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut UvA BV (<https://piaacondoerzoek.nl/wp-content/uploads/2025/03/PIAAC-Rapport-webversie-2024.pdf>. Retrieved, 3-11-2025).
4. Zie bijvoorbeeld <https://hanushek.stanford.edu/publications/returns-skills-around-world-evidence-piaac>. Retrieved, 3-11-2025.
5. Legenda bij Figuur 1: deze figuur toont de verdeling van vaardigheidsscores van alle volwassenen die aan PIAAC hebben deelgenomen. De horizontale as toont de schaalscore voor taalvaardigheid (tussen 0 en 500 punten op de PIAAC-schaal). De verticale as toont het aantal volwassenen in het onderzoek dat deze score heeft behaald. De gekleurde balken geven de grenswaarden van de vaardigheidsniveaus weer (onder niveau 1 en niveau 1 weer) en bakent de groep met lage basisvaardigheden af.
6. <https://www.seo.nl/publicaties/druk-in-het-voortgezet-onderwijs/>. Retrieved, 3-11-2025.
7. Zie noot 3.
8. Zie noot 3.
9. W. Houtkoop, J. Allen, M. Buisman [e.a.] (2012). *Kernvaardigheden in Nederland. Resultaten van de Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL)*. 's-Hertogenbosch/ Utrecht/Maastricht: ECBO/ROA.
10. L. De Donder, D. Brosens, D. Verte [e.a.] (2011). *'Active Aging': The Needs of Older People Results from the Belgian Ageing Studies*. SMARTE-project ed Unknown. 28 p. (<https://researchportal.vub.be/en/publications/active-ageing-the-needs-of-older-peopleresults-from-the-belgian-a/>. Retrieved, 3-11-2025).
11. M. van der Kamp & J. Scheeren (1996). *Functionele taal- en rekenvaardigheden van oudere volwassenen in Nederland*. Amsterdam: Max Goote Kenniscentrum.
12. De leeftijdspatronen kunnen niet per definitie worden toegerekend aan het verlies van taal- en rekenvaardigheden. Want verschillen in vaardigheden tussen ouderen en jongeren kunnen ook worden verklaard door verschillen in achtergrondkenmerken, zoals opleidingsniveau (steeds meer jongeren zijn hoger opgeleid) of werkervaring (steeds meer vrouwen nemen deel aan de arbeidsmarkt). Dit kan invloed hebben op niveaus van taal- en rekenvaardigheden. Daarom is in analyses gecontroleerd voor achtergrondkenmerken en rekening gehouden met deze verschillen tussen jongeren en ouderen (zie noot 3).

COLOFON

De artikelenserie *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren* staat onder redactie van Ella Bohnenn, Marlies Elderenbosch, Anne-Lies Schrijvers en Ben Vaske. Dit artikel is mogelijk gemaakt door bijdragen van Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl en CINOP.

Redactieraad

Annemarie Groot, Laura Hendriks, Inge van de Molengraft-Waterschoot, Petra Popma

Coördinatie

Ben Vaske

Begeleiding

Ella Bohnenn

Auteur

Marieke Buisman

(Eind)redactie

Anne-Lies Schrijvers en Ben Vaske

Vormgeving

Mevrouw van Mulken

Te citeren als

Marieke Buisman (2025). Lage basisvaardigheden: tijd voor een realistische blik op de cijfers. Onderdeel van de artikelenserie *Leren in de educatie, Lesgeven, begeleiden en faciliteren*. Onder (eind)redactie

van E. Bohnenn, M. Elderenbosch, A. Schrijvers en B. Vaske. Den Haag: Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl, 2025.

Door het downloaden van dit artikel gaat u akkoord met de licentievoorwaarden zoals vermeld in de Disclaimer op www.oefenen.nl. Dit is een uitgave van Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl. Alle rechten worden voorbehouden.

Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl
Koninginnegracht 15
2514 AB DEN HAAG
070 762 2 762
info@oefenen.nl

